

sive consequente. Et hanc sententiam supponit Cajetan. 1. 2, quæst. 113, art. 2, nam propterea dixit posse hominem esse aversum a Deo ut fine supernaturali, et conversum ad eum ut finem naturæ. Sequitur Medina q. 109, art. 3, circa finem; Soto in 4, dist. 17, q. 2, art. 5, § *Contra hæc*; Vega, quæst. 10 de Justificat., et idem sentit Mars. in 1, quæst. 20, et in 2, quæst. 18; et favet D. Thomas in 2, dist. 33, quæst. 2, art. 2, ad 5, quem locum supra num. 6 tractavimus. Et bene explicat Molin. in Concord., quæst. 13, art. 13, d. 19, memb. 6, ratione 6, et disp. 33 et 36.

19. *Ad locum D. Thomæ in contrarium adductum in num. 1.* — Neque contra hanc resolutionem obstant quæ proponebantur; nam imprimis quod D. Thom. dixit art. 3, de homine lapsa, propter corruptionem naturæ, nisi sanetur per gratiam, etsi intelligatur de gratia habituali et de sanitate a culpa, referenda est non solum ad actum dilectionis, sed etiam ad executionem ejus per observantiam diuturnam omnium præceptorum naturalium. Et hoc sine dubio intendit D. Thomas in illa parte rationis suæ. Cum vero concludit de actu dilectionis, non dicit esse necessariam gratiam sanantem, sed *auxilium gratiæ sanantis*, quod certe minus est, et sæpe dari solet ante gratiam ipsam sanantem, ut per illud homo paulatim ad habitualement gratiam disponatur. Et hac ratione merito ita vocatur, etiamsi antecedit, quia propter illam datur, vel quia per illud incipit debilitas naturæ sanari, et ita communiter appellatur. De hoc ergo auxilio loquitur D. Thomas in conclusione illius art. 3, neque in hoc admittenda est æquiparatio inter singularem actum dilectionis, et diuturnam observantiam mandatorum, ut jam dictum est, et ratio differentiæ est assignata.

20. *Ad locum alterum in eodem num. 1.* — In alio vero loco, artic. 4, ad 3, non loquitur D. Thomas de præcepto dilectionis Dei ut ad puram naturam pertinet, et per actum naturalem impleri potest, sed de præcepto integro dilectionis Dei, prout Deut. 6, et Matth. 22, propositum est, quod ex charitate seu cum modo charitatis impleri debet. Et similiter loquitur de illo præcepto D. Thom. 1. 2, q. 100, art. 10, ubi hac ratione ad 3 dixit præceptum charitatis non impleri sine gratia, quod etiam de habituali verum est. Nunquam tamen dixit D. Thomas præceptum illud, prout nascitur ex pura natura, non posse fieri in natura lapsa per actum naturalem, aut non posse observari sine modo charitatis infusæ. Neque obstat

quod in dicta solut. ad 3, art. 4, cum dixisset præceptum illud secundum, quod ex charitate impletur, non fieri ex solis viribus naturalibus, adjungit: Ut ex supradictis patet, id est, ex dictis in articulo tertio, ut notatur in margine, ubi de puro actu dilectionis naturalis aperte loquitur; non, inquam, hoc obstat, quia fortasse non refert articulum tertium, sed ea, quæ proxime dixit in corpore articuli, ubi docuerat nullum præceptum impleri quoad modum charitatis sine gratia; vel, si referatur articulus tertius, addendum est, in solutione ad 1, ubi dixerat charitatem eminentius diligere Deum quam natura diligat. Nam in corpore articuli nihil dixerat de modo charitatis, sed de solo actu dilectionis naturalis, et ad illum requirit auxilium gratiæ, non propter modum charitatis, sic enim eadem esset ratio in Angelo et in homine integro, sed propter naturæ lapsæ corruptionem. Nisi velimus loqui de modo charitatis, non secundum adæquationem, sed secundum proportionem; quia sicut dilectio charitatis Dei est super omnia simpliciter, ita dilectio naturalis est super omnia in suo ordine. Sic autem ille modus non requirit gratiam ex se, et ex objecto suo, sed tantum per accidens in lapsa natura propter debilitatem ejus, quæ per auxilium sine habitu adjuvari potest.

21. *Assertio quarta in ordine.* — *Auxilium naturale sufficere ad dictum amorem.* — Ocurrat autem ulterius inquirendum quale sit hoc auxilium, id est, an sit necessarium auxilium ordinis supernaturalis, vel sufficiat aliquod auxilium naturalis ordinis. Videri enim potest esse necessarium auxilium supernaturalis ordinis, quia non datur nisi mediante fide, quæ est fundamentum totius justitiæ, et omnium quæ ad illam conducunt. Unde per illam etiam impetrantur omnia auxilia quæ in hac vita ad bene vivendum dantur, inter quæ non immerito numerandum est hoc auxilium. Nihilominus dicendum est auxilium, præcise necessarium ad habendum hunc actum in natura lapsa, esse ordinis naturalis. Probatur, quia auxilia suapte natura ordinis supernaturalis solum sunt per se necessaria ad actus ejusdem ordinis, ut sunt actus virtutum infusarum et donorum; at vero hic actus dilectionis non est ordinis supernaturalis, neque elicitur a virtute infusa charitatis, ut explicatum est; ergo de se non requirit auxilium ordinis supernaturalis. Aliunde vero ad supplendum defectum ex naturæ corruptione contractum sufficiunt auxilia ordinis naturalis, quibus vel magis illustre-

tur intellectus in naturalibus, vel voluntas in eodem ordine confortetur; ergo. Et declaratur amplius, quia hoc auxilium non postulatur tanquam principium per se necessarium talis actus, quia jam ostensum est voluntatem habere sufficientes vires naturales quibus sit principium proximum et per se hujusmodi actus, nisi ex corruptione naturæ esset impedita. Postulatur ergo hoc auxilium solum ad tollenda impedimenta, vel ad augendam cognitionem naturalem, quatenus practice potest excitare voluntatem, aut ad augendam ipsam inclinationem voluntatis per habitum aliquem per accidens inditum, vel per motionem proportionatam; hæc autem omnia pertinent ad ordinem naturalem, et per providentiam gratuitam ejusdem ordinis fieri possunt; ergo ad hunc effectum auxilium ordinis naturalis sufficiens est.

22. *Ad rationem dubitandi in precedenti numero.* — Unde ad rationem dubitandi respondetur fundamentum fidei non esse necessarium ad hoc auxilium, ex natura rei. Nam cum hoc auxilium ad effectum mere naturalem ordinetur, id est, ad naturalem dilectionem per se fundatam in cognitione naturali, non est cur ad illam sit necessaria aliqua supernaturalis cognitio, saltem ex natura rei. Unde capite sequenti dicemus posse hoc adjutorium dari homini in puris naturalibus, in quo nulla sit fidei cognitio. An vero in natura lapsa statuerit Deus non dare hoc auxilium infidelibus incertum est, quia pendet ex voluntate Dei, quæ nobis non est revelata, nec per discursum aut effectus potest satis investigari. Conjectura enim facta non probat pendere hoc auxilium a fide, sed probat solum non posse impetrari sine fide, quod verum est; posset tamen Deus illud gratis dare. Neque ex eo quod infidelis juvetur ad talem actum, et illum eliciat, sequitur aliquod absurdum, quia talis actus nec pars esset justitiæ, nec initium ejus, nec meritum alicujus auxilii supernaturalis ordinis, sed solum sequitur quod talis actus possit esse simul cum peccato habituali, quod judicamus non esse inconveniens, prout ostendimus. Et nihilominus probabile est Deum non dare hoc auxilium hominibus infidelibus, quia in suo ordine est valde perfectum et insigne beneficium, quo infideles in eo statu sunt prorsus indigni, non solum ratione culpæ, sed quia illis esset quasi inutile, quia neque ad felicitatem, neque ad fidem comparandam illis deserviret, unde esset veluti sanctum dare canibus. Quanquam quia rationes divinæ providentiæ

plures sunt, quam nos assequi possimus, satius est hoc ejus dispositioni committere.

23. *Videtur pro prædicto auxilio sufficere spem obtinendi a Deo adjutorium ad servanda præcepta naturalia in futurum.* — Ultimo potest in hoc puncto interrogare aliquis an ad hunc actum sufficiat spes, ut ita dicam, obtinendi auxilium in futurum ad servanda omnia præcepta longo tempore, vel requiratur aliud auxilium quod tunc detur, quando elicitur talis actus dilectionis. Quod enim hoc sufficiat, hoc discursu videtur probabile fieri, quia diximus totam impotentiam habendi hunc actum in natura lapsa per proprias vires, oriri ex impotentia hominis lapsi ad observandam diu totam legem viribus suis. Ponamus ergo hominem credere et sperare fore adjuvandum a Deo ad observationem diuturnam totius legis per specialiolem providentiam et protectionem ordinis naturalis vel supernaturalis, sicut nunc fideles credunt, et posset infidelis, verbi gratia, hæreticus, aut etiam Judæus, idem credere per fidem humanam, et consequenter etiam sperare per fiduciam quamdam tali fidei proportionatam. In homine ergo ita disposito, propositum absolutum et efficax servandi omnia præcepta non est de objecto impossibili, quia id simpliciter possumus, et ideo quando tale adjutorium speratur, objectum merito judicatur et proponitur ut simpliciter possibile; ergo ipsum propositum de tali objecto etiam est possibile per vires naturales voluntatis. Nam quod illa observantia mandatorum fiat possibilis per auxilium, non sufficit ut objectum illud in ordine ad propositum excedat vires voluntatis, quia semper est objectum naturale, et sub ratione alienius honestatis naturalis proponitur, sicut aliqui peccatores absolute et efficaciter proponunt facere quod tantum cum auxilio dæmonis facere possunt. Est etiam optimum exemplum de Adamo, qui ratione justitiæ originalis, si in ea perseverasset, legis mandata servare potuisset, et ideo in statu illo integræ naturæ potuit suo arbitrio habere absolutum propositum servandi mandata, quia jam habebat adjutorium sufficiens quo posset illa servare; quamvis id non esset facturus sine adjutorio Dei naturæ non debito. Ipsum enim donum justitiæ seu integritatis naturæ erat donum Dei non debitum naturæ, et erat adjutorium ad servanda mandata. Ergo similiter in proposito, quamvis auxilium ad servanda mandata futurum sit gratuitum, ex suppositione illius facta per fidem et spem, poterit liberum arbitrium tale propositum concipi-

pere. Unde ulterius fit ut etiam possit Deum super omnia amare, quia tota difficultas vel impotentia amoris, in difficultate vel impotentia illud propositum concipiendi consistere dicebatur.

24. *Explicatio superioris doctrine.* — *Notandum.* — Et declaratur ulterius, nam si suppositio vera sit, et Deus postea conferat adiutorium speratum, poterit amor ille esse efficax, etiam quoad perseverantiam et executionem; ergo eadem ratione potuit esse efficax in proposito, et absoluta voluntate. Nec tamen in eo casu fit amor sine aliquo adiutorio Dei naturæ non debito. Nam adiutorium illud, quod dandum speratur ad implendam totam legem, ut prius oblatum, est quoddam adiutorium ad amorem illum eliciendum, non solum quia excitat voluntatem per modum beneficii promissi, sed etiam quia hic actus dilectionis non requirit auxilium physicum ex parte potentiae ut eliciatur, quia naturalis est, et de se proportionatus viribus arbitrii, ut supra dictum est, sed indiget auxilio, quod ita in re postea juvet ad executionem amoris, ut, prius apprehensum et ut futurum representatum, reddat objectum amoris possibile, ac subinde amabile amore absoluto et efficaci; unde etiam fides ipsa et fiducia de tali auxilio futuro multum juvat ut voluntas ad talem amorem eliciendum confortetur. Nam hoc adiutorium, ut etiam dixi, non est necessarium ut principium physicum et per se talis actus, sed ut moraliter juvet, tollendo impedimenta et erigendo arbitrium; fides autem illa et fiducia hoc optime præstat, ut per se clarum videtur. Eo vero melius juvabunt, quo fides illa et fiducia certior et firmior fuerit. Ideoque etiam fides et spes Christiana optime possunt ad illum actum juvare, nam sæpe actus supernaturales etiam ad naturales juvant. Oportet tamen ut, non obstante illa fide et spe supernaturali, amor feratur in objectum sub limitata ratione naturali, alioqui amor non erit naturalis, de quo loquimur, sed supernaturalis, et præter fidem et spem indigebit proprio principio supernaturali physice adjuvante potentiam ad illum eliciendum, quod ad amorem naturalem non est necessarium, ut dixi. At vero si fides de adiutorio futuro sit tantum humana, ex aliqua probabili ratione, vel humana auctoritate concepta, necesse est etiam ut fiducia sit infirma, et formidans ne credulitas illa falsa sit et postea subsidium speratum desit, et tunc etiam amor consequenter erit minus efficax et absolutus, et de se virtualement conditionem includens, si

adiutorium non desit, et si vera sit promissio, et ex hac parte amor erit imperfectus, etiamsi aliunde super omnia, et, secundum præsentem dispositionem, de se efficax et absolutus esse videatur.

CAPUT XXXVI.

QUID SENTIENDUM SIT DE POTESTATE HOMINIS IN PURIS NATURALIBUS AD AMANDUM DEUM FINEM NATURÆ SUPER OMNIA ?

1. *Primum punctum hujus capituli, de quo Alvarez, lib. 6, disp. 31, dub. ultim.* — Hæc difficultas, quæ in cap. 32, num. 2, posita fuerat, ex dictis in superioribus est satis expedita; ut tamen melius res ipsa intelligatur, et quædam opinio quæ mihi nova visa est diligenter examinetur, duo breviter tractabo. Primum est an homo creatus in puris naturalibus posset per solas vires liberi arbitrii diligere Deum super omnia. Aliud est, si non potuit viribus arbitrii, an per aliquod speciale Dei adiutorium posset. Circa primum quidam modernus et gravis scriptor de Auxiliis divinæ gratiæ, affirmat potuisse hominem in illo statu ex facultate naturæ pro aliquo brevi tempore producere actum dilectionis Dei super omnia. Dicitque hanc esse aliorum Thomistarum sententiam, nullum tamen in particulari refert. Fundamentum ejus est, quasi a posteriori vel extrinseco signo, quia homo in illo statu haberet præceptum diligendi Deum super omnia, ut est auctor naturæ; ergo posset illud implere, quia præceptum non datur de actu impossibili; tunc autem non posset implere per amicos, hoc est, per vires gratiæ, quia illas non haberet, nec Deus esset paratus ad dandum eas, quia supponimus creasse illum in puris naturalibus, cui statui non solum non debentur vires gratiæ, verum etiam illi repugnant: nam includit carentiam donorum gratiæ, quam particula illa, *in puris*, indicat, ut Prolegomeno quarto visum est; ergo oportet dicere potuisse hominem in illo statu implere suis viribus præceptum diligendi Deum super omnia, saltem per unum vel alium actum, vel tempore brevi. Quia vero idem auctor, in eadem disputatione, negaverat hominem lapsum posse habere suis viribus similem actum, coactus est dicere naturales vires debiliores esse in homine lapsio quam essent in puris naturalibus. Et ita ratio a priori hujus sententiæ erit, quia in puris naturalibus humana natura non esset vulnerata, et ideo haberet naturales vires

sufficientes ad eliciendum quemcumque actum sibi connaturalem, et consentaneum dictamini naturalis rationis et inclinationi naturali ipsius voluntatis; in natura autem lapsa non semper hoc potest, quia est vulnerata. Potestque pro hac sententia allegari D. Thomas, quodlibeto primo, articulo octavo, nam ibi expresse tam de homine in puris naturalibus quam de Angelo docet potuisse naturaliter Deum super omnia diligere. Idem habet Abulens. Matthæi decimo-nono, quæst. 177.

2. *Vera dicti puncti resolutio.* — *Medina et alii Thomistæ consentiunt.* — Contrariam sententiam censeo veram in hoc sensu intellectam, quod homo creatus in puris naturalibus non magis posset per solas vires arbitrii diligere super omnia Deum ut finem naturæ, quam nunc possit homo lapsus. Unde, sicut non potest pro brevi tempore aut momento elicere nunc unum actum dilectionis omnino absolutum et efficacem in sensu supra explicato, et sicut nunc potest elicere aliquem actum imperfectum, ita tunc posset, et non perfectius, diligere. Hanc opinionem tradit Medina in introductione ad materiam de gratia in § *Dubitatur ergo*, et in art. 3, § *De dilectione Dei naturali*, quem dictus auctor allegat, sed omittit sumpsisse Medinam hanc opinionem ex Cajetano, ibi, artic. 2; et Soto, lib. 1 de Natur. et grat., cap. 2 et 3, et expresse idem docet Conradus, dicto art. 3, circa finem corporis, versic. *Nota tamen*; ubi ait, *cum dicimus naturam integram posse diligere Deum super omnia, intelligendum id esse non de natura sibi relicta: quia et illa (inquit) esset ad se recurvata propter inordinationem sensualitatis naturalem, et propter compositionem naturæ humanæ ex ratione et sensualitate.* In quibus verbis clare sentit ex hac compositione et repugnantia appetituum, ut naturalis esset, seclusa culpa, non minus sequi illam impotentiam diligendi Deum super omnia, quam nunc sequatur ex eadem rebellionem carnis, quæ est pœna peccati.

3. *Imo et ipse D. Thomas.* — Unde tacite inducit Conradus D. Thomam pro hac sententia, quia ratio D. Thomæ æque de illo statu procedit. Et est quidem probabile divum Thomam nihil dixisse de homine in puris naturalibus, quia illum sub homine lapsio comprehendit secundum rationis paritatem. Neque enim credendum est vel illum statum hominis ignorasse, vel incompletam doctrinam tradidisse; comprehendit ergo illum sub altero membro hominis integri, aut lapsi; non

autem sub priori, alioqui, cum, articulo quarto et octavo, dicit hominem integrum potuisse servare totam legem naturæ et vitare omnia peccata illi contraria, idem de homine puro intelligeret, quod absurdissimum est; ergo dicendum est in his quæstionibus, et quoad hos effectus idem sensisse de homine in puris naturalibus quod de homine lapsio. Quod aliter confirmatur, quia si affirmatio est causa adæquata affirmationis, negatio est causa negationis; sed ratio adæquata ob quam homo in statu innocentiae poterat diligere Deum super omnia, et servare omnia mandata, erat naturæ integritas, et debita subordinatio appetituum; ergo carentia hujus integritatis est causa ut non possit homo suis viribus servare omnia præcepta, et diligere Deum super omnia; sed in puris naturalibus homo careret illa integritate; ergo etiam careret illa potestate. Unde in citato quodlibeto, de homine in statu naturæ integræ divus Thomas loquitur, quem considerat separatim a statu gratiæ, et in illo sensu vocat, *purorum naturalium*. Et in eodem sensu loquitur Abulensis.

4. *Accedit ratio destruendi fundamentum oppositum in vim. 1.* — Ratio denique hujus sententiæ est directe contraria fundamento principali alterius sententiæ, nimirum, vires naturales liberi arbitrii ad operandum bonum, non fuisse futuras majores in statu purorum naturalium, quam sint in natura lapsa, vel, quod perinde est, in statu naturæ lapsæ non esse minores quam fuissent in pura natura non integra, quod principium satis, ut opinor, in Prolegomeno quarto ostensum est. Ex illo autem evidenter colligitur non posse hominem suis viribus efficere perfectiorem amorem Dei in uno statu quam in alio, quia æqualis causa potest, si vult, æqualiter operari, nec potest intelligi quod vires sint æquales, non solum physice, sed etiam moraliter et spectatis omnibus quæ operationem possint impedire vel juvare (ita enim loquimur), et quod aliquis effectus sit possibilis per tales vires in uno statu et non in alio; ergo. Et confirmatur præterea, quia tota ratio ob quam non potest nunc homo lapsus diligere Deum super omnia, est, quia non potest longo tempore servare omnia præcepta naturalia; sed homo etiam in puris naturalibus non posset diu servare omnia præcepta naturalia; ergo nec potest Deum simpliciter super omnia diligere absoluto et efficaci actu. Consequentia tenet ex identitate rationis, quam supra ad objectum reduximus, et hic potest eodem modo applicari. Minor au-